

## PROSTÝ KOMENTÁŘ

Mám náladu velmi melancholickou. Ochladilo se, nebesa jsou zamračena, země je mokrá. A já byl zklamán v nej-  
 5 hezčích nadějích. Maminka Starost chodí za mnou jako stín, skuhrá a fňuká, otravuje mne na duchu i na těle.

Ze zoufalství plaším veverky, chodím na konvalinky a sbírám brouky. Maminka Starost neleze ráda po stráních a v lesích ode mne obyčejně uteče. Ale sotvaže sejdu  
 10 opět do dědiny, už mne drží.

Tedy uchýlím se do svého doupěte, podepřu si hlavu a myslím si, jak by to bylo pěkné, kdyby... kdybych místo po nohou uměl chodit po hlavě. Kterak by se všechno změnilo! Psal bych verše jako Antonín Klášterský a dostal bych rok  
 15 co rok cenu z Akademie. Psal bych povídky a romány jako K. V. Jeřábek a byl bych zván na farské hostiny. Ohýbal bych hřbet před finančním referentem markrabství moravského a jinými mocnostmi, nečekal bych od nikoho dobrou práci a nebyl bych tedy zklamán, pročez bych také  
 20 nekritizoval, zato dobře bylo by mi placeno za špatnou práci. Viděl bych svéráz Moravy v lásce k folklóru a klerikalismu, byl bych konzervativní, posílal bych kondolenční a blahopřejné telegramy, jezdil bych jako zástupce úctyhodných spolků ke kladení základních kamenů, k slavnostním odhalením a vernisážím — moje jméno nemizelo by z denních zpráv. Nebyl bych také blázen a člověk na-  
 25 polo kočovný, ale měl bych domek v Žabovřeskách a byl bych řádný státní, zemský nebo samosprávný úředník. A pak tedy měl bych i — moravský domovský list.

30 Hohoho! Jak si vzpomenu na tenhle úřední dokument, hned je mi skoro veselo a div si nezatančím pod šibenicí, na kterou šelma osud rád by mne zase jednou pověsil. Na českých literárních historických jest teď, aby si dobře zapamatovali letošní rok. Léta Páně devatenáct set třináct počal  
 35 v moravské odnoži české literatury hráti důležitou úlohu domovský list. Bude bezpochyby konstatováno, že tomuhle

úřednímu papírku nikdy se ani nezdálo o takové cti. To nevadí. Co nebylo, může být, řeklo si Moravské kolo s krásnou odvahou.

Měl bych vlastně míti náladu ještě černější, vzpomenu-li této historické události. Vždyť znamená pro mne, že zemská pokladna moravská se přede mnou navždy uzavřela. Máme domovský list pražský a pochybuji, že některá moravská dědina bude někdy chtít mermomocí vnutit mi svůj domovský list. A já se ovšem nebudu ho domáhat, neboť nejsem si zcela jist, zda bych na stará kolena v případě potřeby nedal přednost pražskému chudobinci před kolovrátkářstvím na bilovské silnici.

Přesto je mi do smíchu. Každý šalamounský rozsudek lechtá myslím poněkud naše bránice svou prostotou. V Moravském kole si řekli: Poněvadž zasloužilost o Moravu jest pojem příliš neurčitý, nahradíme ji spolehlivou úřední listinou, jejíž smysl je nepochybný. Molodci! Co si řekli mimo to, mezi čtyřma, šesti nebo osmi očima, toho nevíme. Ale tušíme to mnozí. A tu je nám ještě více do smíchu.

Ostatně, možná, že se mi někdy zasteskne po zemských korunkách moravských, až moji věřitelé budou nepokojni. Tu si snad řeknu: To má člověk z toho, když se neobětuje pro vlast. Kdybych se byl měl méně rád a kdybych byl trpělivě konal vše spolu, co literáti podle domovského listu moravští konají, nebylo by došlo na domovský list. Toť než odplata, ortel nade mnou. A nad několika nepřivábitelnými, jichž talent je nebezpečný.

Tedy morálka? Obětujme se pro vlast.

\*

Napsal jeden český kritik: „Ke kritice, přesně mluveno, má právo jen ten, kdo se narodil k obdivu a uctívání a byl v nich zklamán a zrazen.“ V těchto slovech je velmi mnoho pravdy. Poznal jsem jejich správnost na sobě, ač nejsem kritik a píše své poznámky jen tu a tam příležitostně, jakoby in margine. Nuže vím, mnoho-li krásných možností je stále ještě v českých zemích mezi lidmi, v literatuře, v umění,

ale vím také, kterak u nás všechno mladé, zdravé a silné  
umlčuje se, ochuzuje se o vzduch, aspoň tak dlouho, dokud  
se nepřizpůsobí konvenčnosti nebo neuvadne nepřízní. Měl  
bych trpký život, kdybych se nedovedl obdivovati lidskému  
5 dílu, kdybych i na rodné půdě nečekal stále nové zázraky  
lidského ingenia. Když jsem nejmalátnější a nejzpráska-  
nější, často jediný odstavec v knize, jediný obraz v sešitě  
stačí probuditi mne k životu a k mému nejvlastnějšímu  
povolání, jímž jest milování a uctívání všeho krásného a —  
10 nenávidění všeho, co se staví do cesty pochodu krásy a du-  
cha. Ale čím ochotnější jest člověk k lásce a obdivu, tím  
hlouběji dotkne se ho zklamání a tím prudší a spontánnější  
výraz dává svému rozčarování. A není-li přirozeno, že  
pociťujeme někdy dvojnásobně své zklamání u nás, kde  
15 špatné má stále tísnivý vrch, a není-li nutno, abychom  
s celou prudkostí ničili všude chatrnost, kdyžtě doba šetření  
pro náš mužný národ dávno pominula? Kdyby bylo u nás  
již všechno na pravém místě a jasny všechny hodnoty, kdyby  
na jedné straně byl tábor slepých a na druhé tábor vidou-  
20 cích a ochotných prohlédnouti, pak mohli bychom klidně  
jíti mimo chatrnost, které by se klaněli jen lidé neschopní  
viděti a která byla by bez vlivu a nebezpečí. Ale dosud leží  
u nás všechno páté přes deváté, naše kultura — aspoň umě-  
lecká — batolí se jako nemluvně na nejistých nožkách, lidé  
25 týmiž ústy chválí krásu i její paškvil, haní chatrnost i nepo-  
chopenou sílu. Proto je nutno tříditi, a nemilosrdně. Nebáti  
se vyslovit své zklamání třeba včerejšímu miláčku.

Jen kdyby lidé tak zatvrzele nehledali za každým pro-  
jevem kritickým něco malicherně osobního! Obviňují tím  
30 velmi často toliko svou soudnost. Neboť tomu, kdo umí  
čísti, posouditi čtené, praví věta více než její slova a strana  
více než její věty. Říkají nejen to, co autor mínil, nýbrž  
prozrazují i, jak to autor mínil. Všecka nejistota a zálud-  
nost, ale i poctivost a upřímnost jest z nich zjevna.

35 Kdybych byl bohat a nemusel psáti, nepsal bych ani  
pětinu toho, co píši. Věnoval bych se především svému  
povolání: hledal bych krásné věci, krásné krajiny, krásné  
obrazy, krásné knihy a snad i krásné lidi a uctíval bych je.

Nicméně i tehda bych psal. Například báseň tu a tam, vzácný plod svátečního dne. A ještě něco bych psal zcela jistě, neboť neodolal bych: dravé výkřiky proti chatrnosti, která ubírá vzduch a živnou půdu krásy. A kdybych byl bohat, žil bych někde daleko mimo literáta obecného. Pak by mi lidé snad věřili, nehledali by u mne malicherné ješitnosti nebo pomstychtivosti. Již proto, že jsem bohat.

5

\*

Malé nepřátelství položil osud mezi mne a pana Otokara Štáfla, oficiálního grafika našich velkonakladatelů. Neznáme se osobně. Řekli jsme si jen jednou mimochodem pravdu. Napsal jsem o panu Štáflovi, že je dobře situovaný mladý muž, který okouzluje lidi pohostinstvím, kteréžto vlastnosti nestačí však, aby z něho učinily umělce. Pan Štáfl vzpomněl si na „rytíře bez bázně a hany“ a přímo i nepřímě obvinil mě, že jsem proti němu, poněvadž jsem pro V. H. Brunnera, Bendu a Kyselu, a že jsem proti velkonakladatelům, poněvadž jsem s takzvanými nakladateli soukromými. Což jest svatá pravda, jako jest pravda i to, že pan Štáfl nic neumí.

10

15

Kdyby byly u nás normální poměry v tomto ohledu, jako jsou v Německu, kdyby naši mladí grafikové — mluvme jen o těch —, jakmile dokáží, že něco dovedou, naši ihned řadu trvalých zákazníků, obchodních firem, nebo dostali profesuru na grafické škole, jakou mají v Německu E. R. Weiss, Ehmcke, Tiemann a mnozí jiní, jimž naši mladí umělci Brunner, Benda, Kysela jistě se vyrovnají talentem, když ne ovšem počtem vynikajících prací, k nimž nebyla jim dána dosud příležitost, kdyby naši zákazníci, zejména oficiální nakladatelé, neosvojovali si navýsost nepřislušného a nadutého práva mluvit skutečnému umělci do každého obrázku, do každé linky a do každého záhlaví, — krátce, kdyby naši mladí umělci mohli se snadno a řádně uplatnit všude, kde k tomu jest nadbytek příležitosti, nenapadlo by mne a nikoho uměnímilovného, abychom se интересовali o diletanta, který své ornamentíky a kresby shání po všech koutech a namáhavě skládá jako pan Štáfl.

20

25

30

35

Naši grafikové a knižní architekti — kterýžto titul můžeme jim směle přiřknouti, zejména Bendovi a Brunnerovi — snadno a jistě zvítězili by nad chatrnou secesničinou, jako zvítězili nad ní grafikové němečtí. Ale u nás směrodatní  
5 činitelé potácejí se mezi starým copem a nejprázdnější „secesí“, smysl pro dobrou ilustraci jest u nich zcela ubit a ke krásné knize nedostanou se dříve, dokud vliv Německa je k tomu nedonutí. A přece v podstatě moderní grafiky, zejména knižní, není nic, co by mohlo narazit na odpor  
10 obecenstva i zcela neinformovaného. Je to tedy pouhá duševní lenost, která se nechce vyšinouti ze starých kolejí, ona duševní lenost, která stála v cestě i celé české moderní literatuře, jež se vyvíjela proti vůli a přes nepřízeň oficiálních korporací a nakladatelů, odstrčena do soukromých  
15 podniků v zastrčených ulicích. Moderní grafiku stíhá týž osud, ač německý příklad mohl by otevřít oči i neschopným českým obchodníkům právě u nás, kde pro každou pitomost do Německa se chodí.

Nuže, v takové situaci dráždí člověka, vyskytne-li se vedle  
20 kovářů kováříček, vedle umělců diletant a reklamista, který má ihned pohotově ruce, uráčí-li se některému šéfovi papírové firmy zakoketovati si s krásnou knihou nebo s bibliofilí, a který neovládá ani nejprimitivnější kreslířské techniky, neřku-li nějakého svérázného grafického stylu. Zato  
25 má styky a vliv. A rázem stane se oficiálním reprezentantem českého knižního umění. Pochopil cenu reklamy. V Českém světě vyjde jeho podobizna, v typografické Ročence (jinak publikaci záslužné a pěkné) píše o něm kamarád jako o spasiteli moderního českého dřevorytu a do  
30 vídeňské ročenky exlibrisové dá celý legion pestře potištěných papírků (zadarmo, jinak to neberou). Tak se u nás rodí z ničeho hodnota, jejíž faleš může po celá leta paralyzovati vývoj vkusu u nás i dobrou naši pověst v cizině. Neboť skutečné hodnoty krčí se v přítmí.

35 Mám přítelíčka, literáta; na jméno mi přijít nemůže. Zato však pilně mne čte a vidím sám, jak dobře vše si pamatuje. Píše verše, nad nimiž laik může být na rozpacích, či jsou, zda moje nebo jeho. Pan Štáfl je mu velmi

blízký. Vytýká mi, že se obdivuji takovému Brunnerovi, ale sám zapamatoval si jeho titulní listy k Mussetově hře Andrea del Sarto tak dobře, že jich kusy (velmi toporně bohužel) přenesl na obálku pro nejnovější Vilímkovu senzaci...

5

Ech, těžko nekřičet! Ale jeden pořádný veliký nakladatel by to všechno spravil. Potřebujeme jen jednoho silného berana, a ovce půjdou za ním. Kdyby tak Mánes chtěl! Jest na dobré cestě, má Bendu a jiné nebylo by snad nesnadno získat.

10

\*

Nu, když jsem u Mánesa. Slitoval se nad mou Knihou lesů, vod a strání a vydá ji po prázdninách. Bude to první (och, té ironie osudu!) moje kniha rozumně a pěkně upravená. Ze všech nábožných přísloví mám v oblibě jen jediné, které se mi osvědčuje: Když jest nouze nejvyšší, pomoc boží nejbližší. Tentokrát pomohla mi skrze Mánes, skrze koho nebo co pomůže mi zítra?

15

Kniha lesů není nikomu dedikována. Hm!

Šel jsem kdysi s jedním literátem podle domovského listu moravským a potkali jsme bývalého známého mecenáše. „Pane doktore,“ povídá literát, „dejte mi na prázdninovou cestu; věnuji vám za to svou knihu, která je v tisku.“ Bylo to řečeno s nejvážnější tváří a docela vážně míněno. Mecenáš vymluvil se ovšem na veliké ztráty. Jinak byla to však pěkná scéna z anno domini.

20

Hm! Kniha lesů není nikomu dedikována. Hlastež se, mecenáši! Či je opravdu konec i s touto romantikou? Dám tu dedikaci lacino. Za malou cestu do Japonska. Nebo větší do Afriky. Spokojil bych se také s některým pěkným jižním ostrůvkem. Hlastež se, pánové a dámy!

25

\*

Je chladná noc. Mokrý země posílá mi otevřeným oknem melancholickou vůni. A já sedím a smutek střídá se u mne s divným humorem jako zima a horko u člověka v zimnici. A maminka Starost sedí za mnou a skuhrá.